

Andrej Loos

ODLOMEK O RELATIVNOSTI

»Snemi očala in ne delaj se treznega!«

Malo me je presenetila nesposljljivost. Resda sem na moč dolgočasen, zlepa ne pritegnem brezbarvnemu zabavanju, morda ne morem, morda samo igram, morda sem sit ponavljanja.

Nekaj so slavili. Oziroma, ničesar nismo slavili. Kar tako – kot povsod, kot vedno. Naselil sem se v tistem tujem mestu, v domačem sem si zapravil vse možnosti, gledajo name kot na nekoga zoprno nevarnega. Toliko sem otipaval življenje, da se samo še včasih nasmehnem, a v življenjepis se beležijo otipavanja, ne nasmeh po njih.

Nasmehnil sem se mu. Napačno je razumel.

Poslovil sem se. Danes je pet let, odkar sem se napotil blodit, pet let, kar sem stal na peščinah Poetta in od daleč gledal venec mladih deklic, dvanajstletnih deklic komaj zaznavnih oblik, kako gole plešejo ob sardskem morju, pa ena pretrga krog in z majhnim dečkom negotovo stopita v cvetličarno »Prosiva, dajte nama marjetico, ne veva zatrdno, ali se imava rada.«

Staram se, nedolžnost je nenaravna, ne upam si več stati na jamboru, noge se mi zašibijo, raje bi padel, kot še stal.

Ležem na zid in opazujem utrinke nebesnega prahu, naj padajo po meni. Tudi ti se razblinijo visoko. Pomislim na svojo izbo, preproge sem položil križem drugo čez drugo, luči imajo slamnate senčnike, prepletene z modrim trakom, dve polici sem polvisoko pribil, na eni košara s sadjem, na drugi rumena sveča, zabodena v mah. Rdeča odeja na postelji, igrive blazine se topijo v barvah sten, v beneško kupo sem zasejal pšenico. Barve ljubim. Bolj kot kariero.

»Silvija, zakaj hodiš za mano?«

»Ne maram, da so vas žalili.«

Niso me užalili, le taki so, brž zadovoljni, podzvestno izdelan načrt kar za vse življenje, občutljivost v nemoči, zloba v moči, sebičnost kot počelo. Pa danes niti ni bilo tega, danes je bilo navadno.

»Obrekovali so vas. Vse so mi povedali.«

»Da.« Niso obrekovali, le svojo obveščenost so kazali, tjavdan so namignili, da ti manj škoduje, če ostaneš z njimi, in smešno je, da imajo prav. »Kaj počenjaš, Silvija?«

»Prepozno je, ne smem več domov. Pri vas bom ostala, tu v kotu.«

Zleknila se je v naslonjač in bila iz zadrege predrzna.

Sklenil sem ostati v tem mestu in začel urejati stanovanje. Silvija je z nezastrtim veseljem k vzglavju obesila kipec črnske deklice z zlatim obročem v mečici,

poglej, kako črno zlato ozadje razburi steno. Prinesla je vrisejo z dolgimi listi in ogromno škrlatno svečo za družico pepelniku na mizi, pepelnik nikoli ne bi smel biti brez sveče.

Urednik je blagohotno sprejel moje novelete, ki sem jih prevedel v jezik tega mesta: »Vsi ljudje brez eksistence pišejo take reči.« Neverjetno, spet te besede, kakor iz ust zavaljenega urednika v domačem kraju. »Gospod,« sem mu kot edino orožje pokazal policijsko dovoljenje, »če mi oni dovolijo eksistirati, utrjuja še vidva z domačim arbitrom zgolj svoji lastni eksistenci.«

Tedaj se je prelevil v bohema in mi ni vrnil novel.

»Silvija, človek brez eksistence sem. Zamudil sem trenutek, da bi se odpeljal z vrtljakom političnega konformizma polovice stoletja ali stopil na tobogan vseh mogočih konjunktur s stvarmi in s slepili. Krivične sodbe zadovoljnih ljudi so mi sušile pero in me tirale pred prag smiselne odločitve o nesmiselnosti mojega nadaljnega bitja. Zapusti me, Silvija. Ne bom ti prinesel drugega kot nesrečo. Tudi jaz izkoriščam! Izkoriščam tvojo lepoto, tvojo nenavadnost, tvojo hrabrost, da, celo tvojo podobnost z menoj. Ko bom iz tebe načrpal moči za nadaljevanje svoje blodnje, te bom zavrgel. V meni ni požrtvovalnosti. Moj odpor do uspeha, ki ga odkrito žanje materialno grabljenje, ali odpor do zatiranja svobodne misli, kar oboje ljudi siromaši in hinavči, ni odpor v časovni omejenosti mojega bitja. Je odgovor do tisočletnega vzgajanja človekove narave. V meni ni pritoževanja nad delcem časa, je pa zoper čas kot celoto. Njegovi politični in duhovni dosežki, ki naj bi vendar odsevali v človeku, spremljevalcu časa, so borni. Politična demagogija širom po svetu je nespretnnejša, kot je bila pred dva tisoč leti, občutljivost duha in okusa nižja in manj zanesljiva, grabežljivost resda enaka, primitivnost in pervenijstvo pa sta grozovito zrasla. Taki so razlogi, da v meni ni želje niti po ognjišču niti po tebi v vlogi njegove služabnice.«

»Lahko razumem, kar govoriš, Sander, lahko ti pa tudi ne verjamem. Poldrugo leto že živiva skupaj, ne živim samo zase, tudi zate živim. Nisi tako močan, da bi me preplašil. Brez vere govoriš, a vero daješ! Nevaren in nebogljjen si. Grd si. Zmeraj sem si želela grdega, da bi ga imela le zase in ga nobena druga ne bi hotela pogledat. Če bi to, kar govoriš, veljalo tudi za ognjišče, bi bilo sveta že konec. Strah te je, Sander, strah te je odgovornosti! Srečala sem te sred naglo zadovoljnih ljudi in začutila tebe, neznanega. Nisem prišla za tabo po naključju. Hotela sem te! In ne zato, da bi se vera, ki se ne zavedaš, da si mi jo dal, razkrojila, da bi obeti zvodeneli, da bi ponos postal top kompromis.«

Hipoma se zaveš, da se začenja beda; po zašiti srajci pod ovratnikom. Otrok! Vstopila je, vzela s police moje življenje in z njega spihala prah. Tisto noč, ko je prišla k meni, je njena babica legla v reko in utonila. Bržda je začutila, da je Silvija ne potrebuje več. Spet grozljiv ženski instinkt! ... moja babica je imela čudno življenje, bila je tako lepa kot jaz, njen očim se je vanjo nesmiselno zaljubil, neke noči je vdrl v njeno sobo; še ne sedemnajstletno dekle je zanosila; utopila v reki otroka; poročila se je, rodila hčer, mojo mater, in sina Lenarta, tega je noro ljubila, tudi prvi je bil sin; štirinajstletnega Lenarta je zagrabil vrtnec in je pred njenimi očmi v reki utonil; kot starka je pri vsaki povodnji postajala nemirna in silila k reki, da smo jo morali zaklepat; po smrti moje matere se je umirila ...

Nimam več denarja. Nobenega upanja nimam. Njena skromnost je nevarnejša, kot če bi je bila navadna in razumljiva požrešnost. Če ji kaj kupim, se vede, kakor da bi zagrešila hudodelstvo, a rada nosi lepe reči. Tje je moj človek, pomislim, nemo ujam misel, zna varovati ponos! Požrtvovalna je. Zna biti lepa, celo elegantna. S svojo sramežljivostjo je najrazburljivejša ljubica v mojem življenju.

Proč moram! Nisem zmožen skrbeti zanjo. Ali si sploh upam živeti z njo? Si sploh upam imeti z njo otroke, jaz, ki sem gledal, kako je vojak iz pobesnele vojne metal dete v zrak in ga lovil na nož, da je v krogu škropnila kri? Ona, ki je odraščala ob reki, ki so se v njej utapljali otroci in hodili vanjo tonit starci? Jaz, ki je moje življenje iz samih delcev, iz kamencev razbitega mozaika, ki jih ne morem več sestavit? Ona, z instinktom, ki bo to jutri ali pojutrišnjem zanesljivo ugotovil?

Odšel sem. Zadnji dan mojega bivanja v tem mestu sva hodila po rumenomodri ribji tržnici. Hotel sem ji reči, da grem, da moram iti. Zaupljivo srečno je stopala čez tržnico in mi pripovedovala, kako je v njenih otroških letih ob reki stal vrtiljak, ki ga je morala petkrat gnati, da je enkrat smela sesti nanj. In se je s takim užitkom zadela na konja, da mu je vse uzde potrgala; pretepli so jo. Nisem ji mogel povedati. Kratkoterminalno nisem ji mogel povedati. Stehtala bi si bila rib na širokosrčni kavljasti tehtnici, pa nisva imela denarja.

*

Tolmuni so odtekali in zibajoča se voda me je pripeljala v novo okolje, v mesto uspeha, uspeha drobca časa. Nisem urejal sobe, mogel sem si najeti stanovanje; zabavno – nemoteno bi lahko še kdo prebival v njem; pošiljal sem po velike rake na ribjo tržnico. Mesto je ob morju, a dasi so ladje na moč eksotične, morje ni umazano, da je užitek prebiti jutro v pristanišču in obedovati pri »Kapitanu Gilu«. Modreci so pomorščaki. Georges in Jules tudi zahajata k »Gilu«, ko je njuna ladja v pristanišču. Močno pred poldnevom smo nekoč ušli soncu in sami trije sedeli pri »Kapitanu Gilu«. Pravzaprav je bila z menoj neka plesalka iz »Kapitana Jima«, pa nje ne morem šteti. Včasih mi je dolgčas, če sem sam. Georges in Jules sta prisledla in odtlej se mi trije skoraj redno sestajamo. »Nekoč sem poznala nekoga, ki je bil rojen ob reki,« je tistikrat rekla plesalka, »bil je resnoben, neznosno pust človek. Vi trije z morja ste pravi! Široki, podjetni, zanimivi!«

Popoldne s kapitanom Gilom igramo, kakšno noč prebijemo tudi na morju. Kadar ladja vrže sidro za več dni, jo mahnemo sto milj proč od obale, k reki. Vsi trije smo doma z rek.

Jesen je bila izvrstna. Tudi zima. Če se prav spominjam, površnika nisem oblačil. Dosti sem pisal.

Kar sem pisal, ni bilo zmerom pogodu uradnikom. Uradnikom, ki je njihovo megleno obzorje prav toliko jasno njihovim gospodarjem kot meni, tujcu. V koloniji je prišlo do upora in policijski distrikt mi je poslal vljudno sporočilo, da me v tem pristanišču ne želijo več videti, naj se preselim v drug kraj, dokler moje dovoljenje še velja.

Misel je nevarnejša od epizodnega punta, menijo gospodarji, potrebno jo je v kaleh zatret, in ker so gospodarji vselej vsaj toliko bistri možje, kot so njihovi nasprotniki, jim moram pripoznati pravico močnejšega. Selim se na jug dežele. Malo se počutim kot brez zob rentnik, malo me drži pokonci posmeh samohodca, ki kajpada nikomur ni mar; malo bi rad dokončal začeto pisanje...

Ležala je v pesku in se obrnila na bok, da je drugi bolj izstopil, tako sem zelo poželjiva, ali ne! Kaj pa počenjaš v tej deželi, Sander, da ne hodiš za mano? se je zasmejala.

Nisem se spomnil njenega priimka. Vedel sem le, da ji je ime Silvija. Vedel sem, da sem nekoč živel v njeni deželi, in vedel, da se tako ni nikoli smejala.

Popoldan sva prebila v parku, zraven otroškega igrišča. Ves čas je bila zami-

šljena, kar je tu pa tam pretrgala z grobstvo. Sledila mi je v hotel, dasi je rekla, da me nima več rada.

»To ostane med nama, Sander!« pravi. »Zato, ker sem zate zastoj.«

... odložila je obleko in stopila pod simbol vode, da se z njim očisti...

Ko je spod njega stopila, se ni več grobo smejala. Bila je sramežljiva in resna, bila je deklica z vrtiljaka, bila je dekle z vrisejo, dekle z ribje tržnice.

Moj Bog, sem pomislil, mar je mogoče, da je relativnost vsa in edina resnica mojega življenja? Neodkrita resnica našega življenja? Sem zares bil dal vero?

»Kaj naj storim, Silvija? Oba sva tu tujca, kam naj greva?« sem presunjen izrekel.

»Ničesar ne stori, Sander! Ničesar! Ostani, kakršen si! Stisni svoj kamenček v pest in ga spusti, ko drobec časa odneha svoj krč. Ostani zvest sam sebi; ne žali me! Pa tudi ne morem več iti s tabo. Kajti postala sem takšna, kakršen si ti.«